

Marek Blažejovský

DROGY V DOPRAVĚ

Wolters Kluwer

Vzor citace: BLAŽEJOVSKÝ, M. *Drogy v dopravě*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 188 s.

Recenzovali: plk. doc. JUDr. David Zámek, Ph.D.,
doc. JUDr. Mgr. Jan Brázda, Ph.D.

© pplk. JUDr. Ing. Marek Blažejovský, Ph.D., 2015

ISBN 978-80-7478-903-8 (brož.)

ISBN 978-80-7478-904-5 (pdf)

Obsah

Slova recenzentů

Úvod

1 Drogy v České republice

- 1.1 Užívání drog v populaci
- 1.2 Vliv užívání drog v populaci na situaci v silniční dopravě
- 1.3 Druhy drog zneužívané v ČR

2 PŮSOBNOST POLICIE

- 2.1 Služba dopravní policie
- 2.2 Služba pořádkové policie
- 2.3 Služba kriminální policie a vyšetřování

3 ČINNOST POLICIE A JEJÍ PRÁVNÍ UKOTVENÍ

4 METODIKA POSTUPU POLICIE

- 4.1 Postup policistů při odhalování, dokumentaci a vyšetřování drog v dopravě

5 DETEKCE NÁVYKOVÝCH LÁTEK

- 5.1 Působení drog v organismu
- 5.2 Vzorek biologického materiálu vhodný k detekci
- 5.3 Doba účinku drogy a její detekce v lidském organismu
- 5.4 Metody detekce
- 5.5 Postup pro použití orientačně detekčního testeru
- 5.6 Laboratorní metody

6 VÝVOJ PROBLEMATIKY, PREDIKCE

- 6.1 Výzkum

7 SHRNUÍ, DOPORUČENÍ A ZÁVĚR

7.1 Doporučení

7.2 Závěrem

Přílohy

Resumé

Summary

Seznam použité a doporučené literatury

O autorovi

Seznam použitých zkratek

Seznam obrázků

Seznam použitých grafů

Seznam použitých tabulek

Slova recenzentů

Monografie pojednává o problematice drog, respektive nelegálních návykových látek ve smyslu zákona o návykových látkách, v silniční dopravě. Autor pojal uvedenou problematiku komplexně, od charakteristiky aktuální drogové scény v tuzemsku, jejího vlivu na situaci v silniční dopravě, přes možnosti detekce návykových látek v lidském organismu, vytvoření nové moderní metodiky pro postup policie v dané oblasti až po návrh nové právní úpravy dané problematiky. Své poznatky o problematice a návrhy řešení problémů opírá též o výzkum. Analýza aktuální situace na tuzemské drogové scéně se opírá jednak o průzkumy provedené fundovanými institucemi, jakými jsou například Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti, jednak o statistické výsledky o počtu dopravních nehod zaviněných řidiči pod vlivem alkoholu nebo jiné návykové látky a dále o statistiky o počtu řidičů, u kterých byla zjištěna přítomnost návykové látky v organismu při silniční kontrole, které jsou zpracovávány Policejním prezidiem ČR. Analýzou stavu, zejména v souvislosti se zvyšujícím se počtem drogových uživatelů ve společnosti, autor správně predikuje předpokládaný zvyšující se počet „zdrogovaných“ řidičů a počet dopravních nehod způsobených těmito řidiči. V této souvislosti autor apeluje na připravenost policie na aktuální vývoj v dané oblasti. Dle slov autora „je třeba reflektovat na aktuální vývoj a aktuální trendy na drogové scéně v České republice a neustále inovovat postupy policie tak, aby byla schopna jednak výskytu zdrogovaných řidičů předcházet a dále aby byla schopna tyto řidiče odhalit a následně z protiprávního jednání také usvědčit.“ V analýze situace na drogové scéně a jejího dopadu na situaci v silniční dopravě se autor dále zabývá charakteristikou jednotlivých, v tuzemsku nejčastěji zneužívaných, nelegálních návykových látek, a to zejména v kontextu s řízením motorového vozidla. Detailně pak popisuje vliv jednotlivých látek na psychické a psychomotorické vlastnosti řidiče a změněný způsob chování jednotlivce po intoxikaci konkrétního druhu návykové látky. S vědomím těchto skutečností může policista při provádění kontroly snáze identifikovat, respektive rozlišit řidiče, který je pod vlivem návykové látky. Obsahem publikace jsou též možnosti detekce přítomnosti návykových látek v lidském organismu. Autor zde vychází z poznatků vědního oboru toxikologie a uvádí možnosti orientační a laboratorní detekce návykových látek v organismu. Z uvedených poznatků vychází při návrhu nové moderní metodiky postupu policie v dané oblasti. Především v případech koncentrace návykové látky v organismu,

v krvi, moči, potu a slinách v závislosti na čase a způsobu detekce. To vše autor považuje, a nutno dodat že správně, za nezbytné pro efektivní postup policie a dalších příslušných orgánů. Zejména z pohledu dokazování stavu ovlivnění návykovou látkou nebo stavu vylučujícího způsobilost, zaviněného užitím návykové látky, a to ať už v trestním řízení před soudem, nebo ve správním řízení před správním orgánem.

Metodika postupu policie při odhalování nelegálních návykových látek v silniční dopravě je v publikaci rozebrána detailně. Od naplňování, načasování dopravně bezpečnostních akcí po způsob zastavování vozidla, u kterého je dáno podezření, že by jej mohla řídit osoba pod vlivem návykové látky, až po sledování chování a komunikace s řidičem pod vlivem návykové látky. Následné provedení orientační detekce a další postup až po lékařské vyšetření a odběr biologického materiálu. V neposlední řadě zde autor uvádí postup při vyšetřování dopravních nehod, u nichž je podezření, že je způsobilí řidiči pod vlivem návykové látky. Co lze ale považovat za průlomové, je, že autor navrhuje nový postup v orientační detekci přítomnosti návykové látky v organismu řidiče, který by spočíval nejen v provedení orientačně detekčního vyšetření testerem (ze slin, z potu), ale i v provedení psychomotorického testu. Vyhodnocením psychomotorického testu, provedeného policistou s podezřelým řidičem na místě kontroly, získá policista v místě dopravní kontroly jistotu o skutečnosti, zda osoba, kterou takto testuje, je, nebo není pod vlivem návykové látky. Dále by výsledek takto vyhodnoceného psychomotorického vyšetření mohl sloužit jako důkaz způsobilý, ať už ve správním, nebo trestním řízení podat svědectví o situaci na místě kontroly, respektive o stavu kontrolovaného řidiče v době kontroly. V souvislosti s právní úpravou dané problematiky je v publikaci navrženo několik zásadních úprav v právních normách. Zejména se jedná o změnu skutkové podstaty trestného činu „ohrožení pod vlivem návykové látky“, kde při posuzování jednání pachatele je nutné stanovit, zda pachatel v době spáchání uvedeného trestného činu byl ve stavu vylučujícím způsobilost k vykonávání určité činnosti (zde řízení vozidla) způsobeným návykovou látkou. Autor správně poukazuje na problém složitého a nákladného dokazování onoho stavu vylučujícího způsobilost a navrhuje implementaci takových změn, které by toto dokazování výrazně zjednodušilo. Autor například navrhuje pro vznik trestní odpovědnosti kumulaci dvou znaků, a to jednak stavu ovlivnění (prokázaného stejně jako ve správním řízení překročením limitní hodnoty návykové látky v krvi) a jednání spočívajícím již v pouhém ohrožení (nikoliv porušení) zájmu chráněného zákonem.

Lze konstatovat, že tato monografie je uceleným odborným textem, který je vhodný jako studijní materiál zejména pro posluchače Policejní akademie ČR v Praze, a to v předmětech zabývajících se průřezově danou problematikou. Tzn. v oboru policejních činností, kriminologie a práva. Autor uchopil problematiku návykových látek v silniční dopravě komplexně, provedl výzkum se zaměřením na zjištění situace

v praxi, zejména část věnující se míře znalostí a zkušeností příslušníků Policie ČR je hodna pozornosti. Metodika postupu policie při detekci drog v dopravě se opírá jednak o poznatky z praxe, dále o poznatky z uvedeného výzkumu a dále z vědních oborů, jakými jsou toxikologie a psychiatrie. V neposlední řadě autor předkládá návrh změn v legislativní úpravě problematiky, čímž potvrzuje komplexnost předložené publikace.

plk. doc. JUDr. David ZÁMEK, Ph.D.

Tato publikace je koncipována jako studijní text pro studenty Policejní akademie ČR v Praze, a to zejména pro předměty „Dopravně bezpečnostní činnost, Organizace a činnost policejních služeb, Drogová kriminalita a Drogy a toxikomanie“. Svým zaměřením – drogy v dopravě – však může být i cenným studijním materiálem pro policisty v praxi, kteří se zabývají kontrolou řidičů na přítomnost návykových látek, a dále i pro policisty vyšetřující přestupky a trestné činy na daném úseku. V publikaci je uvedené téma zpracováno komplexně. Jednak je zde analyzována situace na aktuální drogové scéně v České republice, včetně odhadů prevalence drog v české populaci, a dále negativa s tím spojená v kontextu s řízením motorových i nemotorových vozidel řidiči, kteří jsou pod vlivem drog. Čtenář tak získá přehled, jaké druhy návykových látek jsou v Česku nejčastěji zneužívány, kdo jsou typičtí uživatelé těchto látek a jaké mají tyto látky účinky na lidskou psychiku, respektive jakým způsobem tyto látky ovlivňují rozpoznávací a ovládací schopnosti u řidičů.

Detailně je v publikaci rozebrána metodika postupu policie pro činnost spočívající v eliminaci řidičů pod vlivem drog. Jednak jsou popsány úkoly jednotlivých složek policie, a to nejen dopravní a pořádkové služby, ale i služby kriminální policie a vyšetřování v dané problematice, a také jsou popsány jednotlivé kroky, od načasování dopravně bezpečnostní akce přes zastavování vozidla, jednání s řidičem, provádění orientačně detekční zkoušky a další postup v případě pozitivního výsledku této zkoušky. Postup při vyšetřování jak samotného protiprávního jednání, tak dopravních nehod zaviněných zdrogovanými řidiči je uveden též. Čtenář má možnost se dozvědět o možnostech detekce návykových látek v lidském organismu a co je důležité, tj. po jak dlouhou dobu droga účinkuje a po jak dlouhou dobu lze drogu detekovat. S tím souvisí také informace o biologickém materiálu vhodném k detekci, tedy krev, moč, pot atd. Studijní materiál dále obsahuje přehled o laboratorních metodách určených k detekci drog z biologických vzorků odebraných řidičům, kdy jsou tyto informace důležité zejména pro vyšetřovatele trestných činů, aby měli představu o tom, co znalec – toxikolog – na jejich dožádání vlastně provádí a zda otázky jemu kladené jsou relevantní. Přínosné jsou též v publikaci uvedené dílčí výsledky

výzkumu provedeného na Policejní akademii ČR v Praze, které poskytnou čtenáři pohled do situace v praxi. Student tak má možnosti poznat, jaká úskalí přináší aplikace některých právních norem v policejní praxi, například při dokazování určitého protiprávního jednání. I z tohoto pohledu je tak tato publikace přínosem nejen pro teoretické vzdělávání absolventů Policejní akademie ČR, ale i praktické.

doc. JUDr. Mgr. Jan BRÁZDA, Ph.D.

Úvod

Publikace Drogy v dopravě je koncipována jako učebnice pro studenty bakalářského a magisterského studia Policejní akademie ČR v Praze a dalších vysokých škol, v jejichž studijních oborech se tato problematika vyučuje. Studijní text je určen především pro výuku předmětů „Dopravně bezpečnostní činnost, Organizace a činnost policejních služeb, Drogová kriminalita a Drogy a toxikomanie“. Tato monografie přináší ucelené informace o problematice návykových látek v dopravě, určené i pro policisty zařazené jak u služby dopravní policie, tak u služby pořádkové policie, tj. všichni ti, kteří se v rámci výkonu své služby podílejí na dohledu nad bezpečností a plynulostí silničního provozu. A v rámci tohoto dohledu kontrolují řidiče motorových i nemotorových vozidel, mimo jiné zda nejsou pod vlivem návykových látek.

Návykové, respektive omamné a psychotropní látky jsou známy snad tak dlouho, jak dlouho existuje lidská civilizace sama. Lidé vždy užívali látky, které ovlivňovaly jejich chování, jejich myšlení, jednání, prožívání. Skutečnost, že užívání návykových látek lidmi ve společnosti se zásadním způsobem promítá do chodu společnosti samé a promítá se tak do mnoha důležitých činností, které jsou lidmi vykonávány, nás vede k nutnosti dalšího poznání, jakým způsobem jednotlivé druhy látek ovlivňují psychiku a psychomotoriku člověka. Při vykonávání určitých činností konkrétními jedinci, při nichž může dojít k ohrožení života a zdraví lidí nebo k způsobení škody na majetku, je žádoucí, aby byl jejich vykonavatel plně koncentrovaný na jejich správné provádění (například při řízení vozidla, výkon lékařské praxe, pilotování letadla, manipulace se zbraní apod.). Vliv návykových látek na stav jednotlivce, na jeho rozpoznávací a ovládací schopnosti je přítomen téměř vždy a zpravidla je tento vliv negativní. Proto může docházet k ohrožení života a zdraví či ke škodě na majetku. Tématem této učebnice je jedna z těchto činností a z hlediska četnosti jejího vykonávání ve společnosti činností zásadní: řízení vozidla na pozemní komunikaci.

Řidič motorového i nemotorového vozidla musí být při vykonávání této činnosti plně koncentrovaný. Jednak na situaci, která se odehrává kolem něj, aby její vývoj vnímal reálně a nezkresleně, aby byl schopen na danou situaci adekvátně, pohotově a správně reagovat a aby byl také schopen ovládat motorové vozidlo tak, jak daná situace potřebuje. Tento sled činností, jimiž řidič reaguje na provoz na pozemní komunikaci, vyžaduje, aby každá z nich byla provedena správně a včas. Proto musí být psychické a psychomotorické vlastnosti řidiče oproti normálu nezměněny. Omamné

a psychotropní látky však tyto psychické a psychomotorické vlastnosti negativně ovlivňují a v důsledku toho není řidič schopen situaci kolem sebe reálně vnímat, správně ji vyhodnotit a pohotově na její vývoj reagovat a také není schopen ovládat bezchybně motorové vozidlo.

Učebnice tak poskytuje ucelený přehled o uvedené problematice drog v silniční dopravě. Zvýšené užívání drog v populaci v posledních dekáдах se logicky promítá i do situace v silniční dopravě v podobě zvýšeného počtu řidičů řídících vozidlo pod vlivem návykové látky a taktéž ve zvýšeném počtu nehod zaviněných těmito řidiči. V publikaci je analyzována situace při řešení problému policií a dalšími odpovědnými orgány a dále jsou uvedeny komplikace s eliminací tohoto negativního celospolečenského problému. Řešení daného problému je doporučeno následovně: metodikou pro činnost policie reflektující na poznatky z praxe, na aktuální drogovou scénu a zohledňující poznatky z vědních oborů, jako je toxikologie a psychiatrie, změnou v systému vzdělávání policistů v dané problematice a změnou v právní úpravě dané problematiky, aby se zjednodušilo, zrychlilo a také zlevnilo dokazování tohoto nežádoucího protispolečenského jednání, jakým je řízení pod vlivem drog.

Autor

1 Drogy v České republice

Pro ucelený přehled o problematice zneužívání návykových látek v dopravě se ve stručnosti budu nyní zabývat drogovou scénou v České republice. Čtenář by měl mít přehled o tom, co je drogová kriminalita, co je primární a sekundární drogová kriminalita, jaké návykové látky jsou v tuzemské populaci zneužívány, odkud se tyto návykové látky berou, jak vypadají, kdo je užívá, kolik máme uživatelů drog v populaci, jak se liší problémoví uživatelé od těch příležitostných atd. V úvodu publikace jsem zmínil, že drogová scéna v České republice má vliv na každodenní chod naší společnosti, včetně všech činností, které jsou v této zemi lidmi každodenně vykonávány. Bylo již také zmíněno, že mezi každodenní činnosti patří i řízení motorových a nemotorových vozidel, s čímž souvisí i dopravní nehodovost zapříčiněná řidiči, kteří požili před jízdou návykovou látku. Záměrně zde nezmiňuji, že v době řízení byli látkou ovlivněni, neboť termínem „ovlivnění“ se budu podrobněji zabírat v následujících kapitolách. Je proto nutné, abych se v této práci věnoval analýze aktuální drogové scény, jejím vývojem a následnou predikcí jejího vývoje.

Současný stav drogové scény nejen v České republice, ale v celém středoevropském regionu se vyznačuje rostoucí dynamikou trhu s omamnými a psychotropními látkami. Velký rozmach zaznamenává obchod se syntetickými drogami, které jsou na vzestupu popularity v jejich užívání. Situace v oblasti páchání drogové kriminality se vyvíjela v čase a radikálně se měnila. A zatímco v první polovině devadesátých let, kdy v souvislosti s uvolněním režimu a otevřením do té doby hermeticky uzavřených hranic s okolním světem, došlo k velkému nárůstu obchodování a užívání do té doby nedostupných „světových“ drog¹ (jako byl heroin, kokain atp.), tak na přelomu tisíciletí vzrostla popularita především syntetických drog, jakými jsou MDMA (extáze) či metamfetamin (pervitin).

Situace středoevropského regionu se v jednotlivých zemích na jejich drogové scéně mírně lišila, přesto nemálo věcí je podobných. Po rozdělení Československa se Česká republika potýkala s problematikou provážení drog přes její území, což vyplývalo z geografické polohy v srdci Evropy. Přes Českou republiku vedou trasy tzv. balkánské cesty, po které je pašován heroin z Balkánu do západní Evropy, a též

¹ Drogy = nelegální návykové látky ve smyslu zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách, v návaznosti na Úmluvy Spojených národů o omamných látkách č. 47/1965 Sb. a psychotropních látkách č. 62/1989 Sb. ve znění posledních změn a doplňků.

ze západu na východ vedou přes oba státy trasy pro pašování kokainu a extáze na Východ. Pochopitelně část provážených drog končí na tuzemském ilegálním trhu v České republice. Tím také došlo v tuzemsku k nárůstu drogové kriminality spočívající v dovozu, vývozu a distribuci omamných a psychotropních látek. V návaznosti na to došlo také k nárůstu počtů uživatelů návykových látek, včetně těch problémových.²

Počátek nového tisíciletí znamenal i změnu v oblasti výroby nelegálních návykových látek ve střední Evropě. Zatímco například v Polsku již několik let kontinuálně probíhá ilegální chemická výroba amfetaminu a MDMA³, tak na území České republiky se v těchto letech nejprve rozmohlo pěstování konopí ve velkém, kdy z něj vyrobená marihuana byla určená především na vývoz do západní Evropy, a poté se rozmohla velkovýroba metamfetaminu v ilegálních laboratořích. Na nelegální produkci jak marihuany, tak metamfetaminu se podílejí především osoby z vietnamského etnika.

Mimo tohoto etnika se na uvedené trestné činnosti podílejí i další národnosti. Především v případech nelegální výroby metamfetaminu jsou zapojeni jak Slováci, tak Češi a dále Poláci, Maďaři, Bulhaři či osoby ze zemí bývalé Jugoslávie. Jejich trestná činnost spočívá především v ilegálním dovozu prekurzoru (efedrin, pseudoefedrin), určeného k výrobě metamfetaminu a následném vývozu v Česku vyrobeného metamfetaminu (a též marihuany) do zahraničí, zejména do Německa a Rakouska. Často se jedná o mezinárodní zločinecké organizace, složené z českých, slovenských a německých státních občanů, které spolupracují s vietnamskými zločineckými strukturami. V souvislosti se zvýšenou produkcí drog v České republice se zvýšil i počet a objem záchytů těchto drog a v neposlední řadě roste, jak již bylo uvedeno, i počet uživatelů drog.

Ze statistik ESSK (Evidenčně statistického systému kriminality) Policejního prezidia ČR vyplývá, že zatímco celková trestná činnost v České republice ve sledovaném období klesá, tak drogová kriminalita po prudkém nárůstu v letech 1997 až 1999 a následném poklesu v období let 2000 až 2010 se ustálila na hranici kolem 4 500 trestných činů za rok.

² EMCDDA (Evropské monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti) definuje problémové užívání drog jako injekční užívání drog a/nebo dlouhodobé či pravidelné užívání opiátů a/nebo drog amfetaminového typu a/nebo kokainu. S ohledem na místní specifika se v Česku užívá definice mírně modifikovaná. Kvůli jeho stále nízké rozšířenosti česká definice nezahrnuje užívání kokainu. Z obdobných důvodů je z drog amfetaminového typu sledován jen počet uživatelů pervitinu (metamfetaminu).

³ MDMA – 3,4-methylendioximetamfetamin.

Tab. 1 – Podíl drogové trestné činnosti na celkové v období let 1997 až 2014

Rok	Celková trestná činnost v ČR	Drogová trestná činnost	Podíl v %
1997	403654	2853	0,70 %
1998	425930	5234	1,22 %
1999	426626	7720	1,80 %
2000	391469	4458	1,13 %
2001	358577	4209	1,17 %
2002	372341	4330	1,16 %
2003	357740	3760	1,05 %
2004	351629	3086	0,87 %
2005	344060	2915	0,84 %
2006	336446	2922	0,86 %
2007	357391	2865	0,80 %
2008	343799	3041	0,88 %
2009	332829	3069	0,92 %
2010	313387	3192	1,01 %
2011	317177	3842	1,21 %
2012	304528	4050	1,32 %
2013	325366	5133	1,57 %
2014	288660	5607	1,94 %

Zdroj: ESK – vlastní zpracování

Drogovou kriminalitu, jak bylo uvedeno, dělíme na primární a sekundární. Pojem „primární drogová kriminalita“ je zde chápán v užším vymezení. Tzn. že ji představují následující trestné činy:

- § 283 TZ – TČ nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy;
- § 284 TZ – TČ přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu;
- § 285 TZ – TČ nedovolené pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku;
- § 286 TZ – TČ výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu;
- § 287 TZ – TČ šíření toxikomanie;
- § 288 TZ – TČ výroba a jiné nakládání s látkami s hormonálním účinkem.

Tématem této publikace není ale primární drogová kriminalita, nýbrž sekundární drogová kriminalita, a to navíc pouze její část. Sekundární drogovou kriminalitou rozumíme tu kriminalitu, která není primární, ale s primární drogovou kriminalitou a s užíváním drog přímo souvisí. Řadíme sem například trestnou činnost spočívající v krádežích, loupežích apod., kdy motivací pachatelů k páchání této trestné činnosti je získat finance určené k nákupu drogy. Dále sem můžeme řadit trestnou činnost spojenou s prostitucí, která sice sama o sobě trestná není, ale svádění k ní, kuplířství apod. již ano. Motivací k prostituci jak žen, tak mužů bývá často drogová závislost a řešením k opatření finančních prostředků na nákup drogy je právě prostituce. Dále mezi sekundární drogovou trestnou činnost řadíme kriminalitu, která je spáchána pod vlivem drog. A mezi ni patří právě řízení vozidla pod vlivem drog. Z trestné činnosti jde o trestný čin dle ustanovení § 274 TZ „ohrožení pod vlivem návykové látky“.

1.1 Užívání drog v populaci

Drogová scéna v České republice nám ukazuje, jaké návykové látky jsou v populaci nejčastěji užívány či zneužívány, a lze se tak s nimi setkat v souvislosti s řízením motorových vozidel. Každá z návykových látek má odlišný účinek na lidskou psychiku a jinak ovlivňuje psychické a psychomotorické vlastnosti jedince. Ten se tak poté chová zcela odlišně v závislosti právě na tom, jakou látku požil. Pochopení, s jakými návykovými látkami zneužívanými českou populací se můžeme setkat, nás může nasměrovat k tomu, abychom mohli účinně nejen eliminovat výskyt řidičů ovlivněných těmito látkami, ale těmto situacím i předcházet či se na tyto situace připravit.

Podle statistických údajů⁴ je v současnosti v České republice asi 44 000 problémových uživatelů, z nichž cca 33 000 užívá metamfetamin (pervitin) a 11 000 užívá opiáty (heroin, Subutex). (Tento odhad celkového počtu problémových uživatelů se v průběhu minulých let ustálil na zde uvedených hodnotách. Pokud se mění, tak se přesto pohybuje kolem zmíněných hodnot.) S intravenózní aplikací drog souvisí i „promořenost“ virem hepatitidy typu B a C mezi toxikomany a také virem HIV. Vedle problémových uživatelů návykových látek jsou v české populaci i příležitostní uživatelé. Odhady počtů příležitostných uživatelů návykových látek se liší v závislosti na druhu návykové látky (viz dále).

⁴ Zdroj: Statistické údaje Národního monitorovacího střediska pro drogy a drogové závislosti, dostupné na <http://www.drogy-info.cz>.

Nejvíce užívanou nelegální⁵ návykovou látkou v České republice je marihuana (rozuměj všechny produkty z konopí obsahující účinnou látku THC – tetrahydrocannabinol, tj. včetně hašiše), za ní druhá v pořadí z hlediska četnosti zneužívání se nachází látka MDMA (methylenyoxymetamfetamin), známa též jako extáze, a dále metamfetamin (známý též jako pervitin). Následují látky jako kokain, heroin, LSD (dyethylamid kyseliny lysergové), halucinogenní houby, těkavé látky, jiné syntetické a rostlinné drogy.

Ve statistikách jsou uváděny i léky, neboť i léky mohou ovlivňovat negativně lidskou psychiku a psychomotoriku, byť se nejedná o nelegální látky ve smyslu zákona o návykových látkách. Podrobný přehled prevalence⁶ drog v české populaci je uvedený v následujících tabulkách č. 2, 3 a 4. Ke statistickým údajům uvedeným v těchto tabulkách je nutné uvést, že se jedná o data získaná výzkumem realizovaným Národním monitorovacím střediskem pro drogy a drogové závislosti v prosinci 2013 ve spolupráci s agenturou ppm factum research, výzkum Prevalence užívání drog v populaci České republiky. Jednalo se o šetření v obecné populaci s cílem monitorovat rozsah zkušeností respondentů starších patnácti let s vybranými nelegálními návykovými látkami. Celkem bylo ve výzkumu osloveno 1 005 osob starších patnácti let, z toho 868 osob ve věku patnáct až šedesát čtyři let. Respondenti byli vybráni kvótním výběrem tak, aby reprezentovali populaci České republiky s ohledem na věk, pohlaví, vzdělání, kraj a velikost sídla bydliště. Data byla sbírána prostřednictvím osobních rozhovorů (face-to-face interview) s využitím počítače (CAPI).

⁵ Nelegální návykovou látkou se v tomto případě rozumí látka, která je uvedena na seznamu látek uvedených v příloze zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách, v platném znění. Pokud není dále v publikaci uvedeno jinak, rozumí se takovou látkou i pojem: droga, návyková látka, omamná látka, psychotropní látka.

⁶ Prevalence – jeden ze základních ukazatelů v epidemiologii, je to podíl počtu jedinců trpících danou nemocí a počtu všech jedinců ve sledované populaci. Je vztažena k určitému časovému okamžiku (momentu) a obvykle se vyjadřuje v procentech.

Tab. 2 – Rozsah užívání drog⁷ v obecné populaci v % (celoživotně)

Typ drogy	Muži	Ženy	Celkem	Mladí dospělí 15–34 let
celoživotní prevalence				
Jakákoliv nelegální droga celkem	32,2	18,9	25,7	44,3
Konopné látky	29,6	15,8	22,8	40,7
Extáze	6,8	3,3	5,1	11,3
Pervitin	1,4	0,7	1,1	2,0
Kokain	0,7	0	0,4	0,7
Heroin	0,5	0,2	0,4	0,7
LSD	0,9	1,0	0,9	2,3
Halucinogenní houby	3,8	0,9	2,4	4,0
Těkavé látky	1,2	0	0,6	0,7
Jiné syntetické drogy	1,2	0	0,6	1,3
Jiné rostlinné drogy	1,9	1,4	1,7	2,7
Léky (sedativa, hypnotika, analgetika)	23,3	19,8	21,5	18,4

Zdroj: Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti a ppm factum research (2014)

Tab. 3 – Rozsah užívání drog v obecné populaci v % (v posledním roce)

Typ drogy	Muži	Ženy	Celkem	Mladí dospělí 15–34 let
prevalence v posledních 12 měsících				
Jakákoliv nelegální droga celkem	14,5	6,0	10,3	23,6
Konopné látky	13,2	4,5	8,9	21,6
Extáze	1,2	0,9	1,1	3,0
Pervitin	0,2	0,2	0,2	0,7
Kokain	0,2	0	0,1	0,3
Heroin	0,2	0	0,1	0,3
LSD	0,2	0,2	0,2	0,7

⁷ Nelegální návykové látky ve smyslu zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách, v návaznosti na Úmluvy Spojených národů o omamných látkách č. 47/1965 Sb. a psychotropních látkách č. 62/1989 Sb. ve znění posledních změn a doplňků.

DROGY V ČESKÉ REPUBLICE

Typ drogy	Muži	Ženy	Celkem	Mladí dospělí 15–34 let
Halucinogenní houby	0,2	0	0,1	0,3
Těkavé látky	0,5	0	0,2	0,3
Jiné syntetické drogy	0,2	0	0,1	0,3
Jiné rostlinné drogy	0,7	1,0	0,8	1,3
Léky (sedativa, hypnotika, analgetika)	12,6	12,1	12,3	8,6

Zdroj: Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti a ppm factum research (2014)

Tab. 4 – Rozsah užívání drog v obecné populaci v % (v posledním měsíci)

Typ drogy	Muži	Ženy	Celkem	Mladí dospělí 15–34 let
prevalence v posledních 30 dnech				
Jakákoliv nelegální droga celkem	3,6	1,0	2,3	5,8
Konopné látky	3,5	0,7	2,1	5,3
Extáze	0,2	0	0,1	0,3
Pervitin	0,2	0	0,1	0,3
Kokain	0,2	0	0,1	0,3
Heroin	0,2	0	0,1	0,3
LSD	0,2	0	0,1	0,3
Halucinogenní houby	0,2	0	0,1	0,3
Těkavé látky	0,2	0	0,1	0,3
Jiné syntetické drogy	0,2	0	0,1	0,3
Jiné rostlinné drogy	0,2	0,2	0,2	0,7
Léky (sedativa, hypnotika, analgetika)	4,2	3,8	4,0	1,7

Zdroj: Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti a ppm factum research (2014)

Z uvedených statistických čísel nás pro predikci vývoje situace v silniční dopravě musí zákonitě zajímat údaje vztahující se ke skupině populace „mladých dospělých“, tj. ve věku patnáct až třicet čtyři let. Z logického důvodu: jednak se jedná o generaci, která inklinuje k užívání nealkoholových návykových látek více než generace starší, a dále proto, že zejména mladí ve věku patnáct až osmnáct let zatím nevlastní řidičská

oprávnění (pomineme-li malé motocykly), a s tím, jak tyto lidé budou dospívat a získávat oprávnění k řízení motorových vozidel, budou zvyšovat poměr řidičů zneužívajících návykové látky. Konkrétně poměr počtu řidičů řídících vozidlo pod vlivem nealkoholových návykových látek k počtu řidičů řídících pod vlivem alkoholu.

Pokud generace starších řidičů řídila vozidlo pod vlivem návykové látky, tak se zpravidla jednalo o alkohol. Je to dáno souvislostí s historickým vývojem na drogové scéně v České republice. Do roku 1989 v tuzemsku nebyly nijak hojně rozšířeny nealkoholové návykové látky a ani jejich zneužívání, a tak i v té době mladá generace si „zvykla“ užívat zejména alkohol. To se také projevovalo v silniční dopravě počtem řidičů řídících pouze pod vlivem alkoholu. S tím jak tuto starší „alkoholovou“ generaci řidičů střídá mladá „drogová“ generace, která si do dospělosti bere i nešvar v podobě zneužívání nealkoholových návykových látek, logicky se mění poměr „zdrogovaných“ oproti „opilým“ řidičům. De lege je tento poměr irrelevantní, neboť alkohol i drogy jsou brány jako návyková látka a řízení pod jejím vlivem je protiprávní, ale z pohledu policejní taktiky, jak odhalovat tyto řidiče a eliminovat jejich výskyt v dopravě, je tento poměr zásadní. Více v dalších kapitolách.

Že současná mladá generace má k drogám, respektive k jejich užívání poměrně kladný vztah, dokazují i výsledky provedených studií. V roce 2014 se Česká republika zapojila do srovnávacího šetření zaměřeného na postoje mladých lidí k drogám, realizovaného v rámci tematického zjišťování Flash Eurobarometer pro Evropskou komisi. Cílovou skupinou byli respondenti ve věku patnáct až dvacet čtyři let. Data byla v jednotlivých evropských zemích sbírána prostřednictvím telefonického dotazníku. V České republice bylo dotázáno celkem 500 respondentů, sběr dat probíhal v červnu 2014. Zkušenost s konopnými látkami v životě uvedlo celkem 45 % respondentů v České republice, tedy spolu s Francií nejvíce v EU, na dalších místech následovaly Irsko (42 %), Slovinsko (40 %), Estonsko a Španělsko (shodně 39 %). V rámci celé EU uvedlo užití konopných látek 31 %, užití v posledních 12 měsících 17 % a v posledních 30 dnech 7 % dotázaných, v České republice v posledním roce 20 % a v posledním měsíci 5 %. Ve srovnání s výsledky obdobného šetření Eurobarometr z roku 2011 se ukázalo, že zkušenost s užitím konopných látek v populaci ve věku patnáct až dvacet čtyři let v České republice poklesla (celoživotní prevalence ze 47 % na 45 % a roční prevalence z 23 % na 20 %), zatímco průměrná zkušenost s konopím v EU naopak vzrostla (celoživotní z 26 % na 31 %).

V rámci studie se také sledovalo užívání nových psychoaktivních látek, které napodobují účinky nelegálních drog (tzv. legal highs). V České republice uvedla užití těchto látek 4 % respondentů (ve srovnání s 8 % v celé EU), 2 % užila tyto látky v posledních dvanácti měsících. Mladí lidé v České republice častěji oproti svým evropským vrstevníkům podceňují rizika spojená s jednorázovým užitím nelegálních drog – jednorázový experiment s konopnými látkami je bez rizik nebo přináší jen

malá rizika podle 72 % mladých dospělých v České republice, experiment s extází je bez rizik podle 24 %, s kokainem podle 14 % a s novými psychoaktivními látkami podle 19 % dotázaných. V hodnocení rizik pravidelného užívání nelegálních drog mají čeští respondenti stejné postoje jako jejich vrstevníci v EU.⁸

Z hlediska dostupnosti jednotlivých drog v České republice kopíruje pomyslný žebříček dostupnosti jednotlivých drog ten v četnosti jejich užívání. V současnosti je nejedostupnější drogou v České republice marihuana, vedle ní je dlouhodobě vysoká i dostupnost metamfetaminu (pervitinu). V souvislosti s oběma drogami byl také tradičně zaznamenán nejvyšší počet záchytů těchto druhů drog Policií ČR a Celní správou. V posledních dvou dekáдах také vzrostla domácí produkce marihuany s vyšším obsahem THC, přičemž rostliny konopí jsou pěstované v umělých podmínkách, tzv. indoor pěstírnách, a stále častěji ve velkém objemu. Množství zachycené marihuany se oproti minulým letům zvýšilo, výrazně vyšší je počet odhalených indoor pěstíren a zabavených rostlin konopí. Objem zachyceného metamfetaminu byl oproti minulým rokům nižší, nicméně opět byl odhalen velký počet laboratoří a zachyceno velké množství prekurzorů (léčiva s obsahem pseudoefedrinu) pro jeho výrobu. Od května do září 2009 byl omezen prodej léků s obsahem pseudoefedrinu v lékárnách; v této souvislosti byl zaznamenán nárůst individuálního dovozu těchto léků ze sousedních zemí, zejména Polska. Pervitin je tak nadále relativně snadno dostupnou drogou. Cena většiny drog zůstává podle dostupných údajů stabilní. Od roku 2009 do roku 2014 došlo k nárůstu průměrné kvality marihuany (z hlediska obsahu THC) a snížení průměrné čistoty kokainu.

V souvislosti s užíváním drog a drogovou kriminalitou je třeba rozebrat problém již zmíněné sekundární drogové kriminality. Tu páchají především problémoví uživatelé drog, kteří si tak obstarávají finanční prostředky potřebné k nákupu omamných a psychotropních látek (dále jen OPL). Odpovědnost za tvorbu a naplňování národní protidrogové politiky nese vláda České republiky. Jejím hlavním poradním orgánem je Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky (dále jen Rada). Základním dokumentem pro realizaci vládní protidrogové politiky je „Národní strategie protidrogové politiky na období 2010 až 2018“. V první polovině roku 2009 byla Česká republika předsedající zemí v Radě EU, proto Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky projednávala řadu dokumentů týkajících se přípravy a průběhu předsednictví a její sekretariát zajišťoval vedení Horizontální pracovní skupiny pro problematiku drog Rady EU.

Začátkem roku 2009 byl schválen nový trestní zákoník, který byl vyhlášen ve Sbírce zákonů jako zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, nabyt účinnosti dne 1.

⁸ Zdroj: Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2013, dostupné na <http://www.drogy-info.cz>.

ledna 2010. Ten obsahuje významné změny v oblasti nakládání s nelegálními drogami. Nižší trestní sazbou než dříve jsou trestány osoby, které v množství větším než malém přechovávají konopné drogy. Zásadní změnu přineslo také nové ustanovení týkající se nedovoleného pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku – pěstování stanovených rostlin nebo hub pro vlastní potřebu je postihováno mírnější trestní sazbou a pěstování malého množství rostlin nebo hub pro vlastní potřebu není postihováno podle trestního zákona, ale podle zákona o přestupcích.

Užívání nelegálních drog je provázáno snahou společnosti o regulační a ochranná opatření v této oblasti. S tím těsně souvisí rozdílné strategické přístupy k drogové problematice s jejich výhodami i problémy. Jedním extrémem je názor, který převládá například ve Spojených státech a je založen na tzv. válce proti drogám, kdy za nejúčinnější a nejpodporovanější složku protidrogové strategie je považována represe. Podobná východiska má v současné době i koncept „Světa bez drog“. Jak uvádí Kalina, „*Svět bez drog je ideální představa mnoha lidí dobré vůle a objevuje se i v Politické deklaraci CND 2009 jako konečný cíl světového úsilí o zvládnutí drogových problémů. V jakých podmínkách a za jakou cenu by mohl být uskutečněný? Pravděpodobný scénář ‚svět bez drog‘ by se mohl uskutečnit v autoritářském či totalitním řádu s vysokým stupněm sociální kontroly, a pokud možno v izolovaném, vůči vnějšku uzavřeném regionu (lze si takto představit ‚pevnost Evropa‘). Drogy by se možná podařilo vymýtit, ale lidé by zřejmě přešli k jiným formám rizikového chování. Ale nejspíše by projekt ztroskotal na válce drogových gangů proti státní moci.*“⁹

Diametrálně odlišnou protidrogovou strategii zvolilo Nizozemsko, jež s cílem omezování škodlivých důsledků zneužívání drog akcentuje přístup liberální. Současná navazující varianta jde ještě dále a jejím cílem je „legalizace“. Podle výše citovaného autora: „*jiní lidé dobré vůle pokládají ‚válku proti drogám‘ za zbytečnou a neúčinnou a argumentují, že v případě legalizace by bylo možné prostředky přesunout z represe do oblasti prevence, léčby, resocializace a harm reduction. Pravděpodobný scénář: došlo by k přechodnému zvýšení spotřeby drog a rizik s nimi spojených, ale časem by drogy vyšly z módy a jejich místo by zaujaly jiné formy rizikového a případně zakázaného chování. Projekt by ale opět nejspíš ztroskotal na válce drogových gangů proti státní moci. Případně by se organizovaný zločin výrazně přeorientoval na jiné komodity (energie, voda, lidé, biologický materiál pro reprodukci a transplantaci, atd.). Přesun výdajů na ‚drogovou‘ represí do prevence a léčby by se neuskutečnil, protože prosazování zákona by asi stálo ještě daleko víc než dnes.*“¹⁰

Jsou zde tedy uvedeny dva zcela odlišné pohledy na problematiku vnímání drog, jejich uživatelů a projevů jejich užívání ve společnosti a dva rozdílné přístupy

⁹ Cit.: KALINA, Kamil. Drogy, mýty a politika (o sexu nemluvě). *Adiktologie*. 2009, roč. 9, s. 44.

¹⁰ Cit.: KALINA, Kamil. Drogy, mýty a politika (o sexu nemluvě). *Adiktologie*. 2009, roč. 9, s. 44.